VEDLEGG

- *RUNDSKRIV OM SKOLEFRITIDSORDNINGEN*
- *PROGRAM IDÉDUGNAD*
- *DELTAKERLISTE IDÉDUGNAD*
- *PROGRAM KURS VOLDA 4-6.9.91*
- *INNTRYKK FRÅ VOLDA-KURSET*
- *DELTAKERLISTE KURS*
- *DELPROSJEKTER INNE "BARN I NATUR" 1991*

SKOLEFRITIDSORDNINGER - ORIENTERING OM STATSTILSUDD 1991 (kap 221 post 63)

(Kopi av dette rundskrivet fra Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet er sendt skolestyrene og grunnskolene.)

Stortinget har ved behandlingen av statsbudsjettet for 1991 vedtatt å innføre øremerkete statstilskudd til drift av skolefritidsordningen for småskolebarn. Tilskuddssatsene pr. barn i skolefritidsordninger er for 1991 kr. 4.500. Søknadsfrist for vårsemesteret er satt til **1. april** og for høstsemesteret til **15. oktober 1991**. Nødvendige søknadsskjemaer fås ved henvendelse til skoledirektørene.

Rammen for øremerket statstilskudd under kap. 221 post 63 til skolefritidsordninger for 1991 er på 90 mill. kroner. I tillegg til dette øremerkete beløpet på statsbudsjettet er det lagt inn i rammeoverforingen til grunnskolen 60 mill. kroner til kommunenes arbeid med skolefritidstilbud for småskolebarn. Midlene er fordelt etter kommunenes andel av befolkningen 7-10 år. Dette tilsvarer om lag 390 kroner pr. elev for samtlige 1.3.-klassinger i kommunen.

Den nye øremerkete tilskuddsordningen gjelder også for tidligere godkjente fritidshjem. Eget rundskriv (F-1591) er sendt til kommuner som mottok statstilskudd til fritidshjem høsten 1990. Fra 1.8.1991 blir tilskuddssatsene de samme for alle typer skolefritidsordninger.

Punktene 2 og 3 i dette rundskrivet gjelder vilkår og retningslinjer for tildeling av statstilskudd. De øvrige punktene er å betrakte som veiledende informasjon om skolefritids-ordninger.

GENERELT OM SKOLEFRITIDSORDNINGER

BEHOV

Det er i dag stor mangel på skolefritidstilbud for barn med utearbeidende foreldre. Også barn med særlige behov for tilhørighet og sosial læring mangler ofte slike tilbud i nærmiljøet. Ved utgangen av 1990 var det i over 200 kommuner etablert vel 15 000 plasser i ulike former for skolefritidsordninger. Det aktuelle behovet for barn i 1.-3. klasse er beregnet til omlag 75 000 plasser.

Utearbeidende foreldre med småskolebarn har særlig behov for et stabilt og godt omsorgstilbud for sine barn mens de er på arbeid.

Barn er i en grunnleggende utviklings- og læringsfase. En god skolefritidsordning må derfor ta utgangspunkt i småskolebarnas særegne behov. Omsorg, leik, kulturaktiviteter og sosial læring - der barna får ta ansvar for hverandre og for felles oppgaver, bør danne kjernen i innholdet i skolefritidsordningene.

FORMÅLET MED DEN NYE TILSKUDDSORDNINGEN

Formålet med den nye øremerkete tilskuddsordningen er å bidra til økt utbygging av skolefritidstilbud før og etter den obligatoriske skoledagen for 1.-3. klassinger. Etablering av heldagstilbud for småskolebarn vil også være nødvendig med tanke på at 6-åringene i løpet av noen år skal kunne tas inn i grunnskolen.

Skolefritidsordninger er et frivillig tilbud som finansieres ved øremerkete statstilskudd, foreldrebetaling, kommunale midler og andre lokale ressurser. Foreldrenes økonomi må ikke være til hinder for at alle som har behov for det, kan nytte skolefritidstilbudene.

LOKALISERING OG ANSVAR

Skolefritidsordninger lokaliseres vanligvis i eller ved "barneskolene" og kan drives både av kommunen og private (f eks foreldreforeninger), eller som samarbeidstiltak mellom kommunen, lokale foreldregrupper og foreninger i det enkelte lokalmiljø.

Skolestyrene og samarbeidsutvalgene ved skolene har et særlig ansvar for å arbeide med til-rettelegging av skolefritidstilbud. Vi viser her til forskrifter til lov om grunnskolen § 1-2 nr 1:

> *"Skolestyre og samarbeidsutval bør leggje forholda til rette for opphald og aktivitetar for elevane utanom undervisningstida som del av eit heilskaps-tilbod for barn og unge"*

Kommunen (kommunestyret) fastlegger den politiske administrative ansvarsfordelingen for skolefritidsordningene i kommunen. På denne måten fastlegges også ansvaret for at bestemmelsene for å kunne motta statstilskudd til skolefritidsordninger blir fulgt.

LEDELSE OG PERSONALBEHOV

Rektor har vanligvis det overordnede pedagogiske og administrative ansvar for skolefritidsordningen ved den enkelte skole. Personalbehovet påvirkes av hvor mange barn som deltar, oppholdstiden og antall barn med særlige behov (funksjonshemninger, psykososiale vansker m.v.). Den enkelte kommune må selv vurdere disse behovene ut fra lokale forhold. Dette gjelder eventuelt også behovet for egen daglig ledelse av den enkelte skolefritidsordning.

OPPVEKSTVILKÅR OG HELHET I HVERDAGSLIVET

Skolefritidsordningene bør bidra til større helhet og sammenheng i barnas hverdagsliv gjennom et nært samarbeid mellom hjem, skole og kultur- og fritidstiltak i lokalmiljøet. Dette samspillet er en viktig forutsetning for at omsorgs- og fritidstilbud for småskolebarn ikke utvikles som isolerte og ensidige tiltak.

Kommuner som har etablert musikkskole vil f eks kunne planlegge dette tilbudet også innenfor en skolefritidsordning. Samarbeid om grunnskolens estetiske fag, musikkskole og det frivillige sang- og musikklivet kan være en av flere løsninger for varierte kulturtiltak for barn på dagtid. Andre kultur- og fritidsvirksomheter som "kunstskole" for barn, idrettsskoletilbud, sommerklubber for barn, tiltak drevet av lag og foreninger m.v. kan også

innpasses i de lokale skolefritidsordningene. Departementet ser det som positivt at frivillige organisasjoner trekkes inn i dette arbeidet.

Gjennom skolens praktiske, sosiale og kulturelle arbeid (PSK-arbeid) kan eldre elever ha oppgaver i skolefritidsordningene. Valgfag på ungdomstrinnet og i den videregående skolen kan også knyttes til skolefritidsordningene, f eks i samarbeid med lokale organisasjoner. På denne måten kan ulike grupper av barn og unge være en viktig ressurs for sitt nærmiljø.

Skolefritidsordninger bør organiseres som et lokalt forankret samarbeid om ressurssambruk og virksomheter for barn på dagtid.

TILSKUDDSSATSER 1991

For vårterminen 1991 gis det etter vilkårene i punkt 2 et tilskudd for fast innskrevne barn pr. 1. mars på **kr 2.800** og for høstterminen pr. 1. oktober **kr. 1.700**. 10 prosent av det tilskuddsbeløp som utbetales til den enkelte kommune er beregnet for særskilte tiltak overfor funksjonshemmede barn i skolefritidsordningene.

VILKÅR FOR STATSTILSKUDD TIL SKOLEFRITIDSORDNINGER

For 1991 settes følgende vilkår for tildeling av statstilskudd til skolefritidsordninger:

A. Kommunen skal godkjenne skolefritidsordninger (både private og kommunale) som det søkes statstilskudd for. Godkjenningen gjelder lokaler/arealer, finansieringsplan og vedtekter for det enkelte tiltak. Dersom kommunestyret har lagt ansvaret for skolefritidstiltak til et fast utvalg, kan myndigheten til å godkjenne tiltak også delegeres til dette utvalget.

   For godkjenning av tiltak nyttes eget skjema (vedlegg 1 til rundskriv F-16-31) som videresendes skoledirektøren.

B. Statstilskudd for hvert semester beregnes ut fra antallet barn i 1., 2. og 3.-klasse som er fast tilmeldt den enkelte skolefritidsordning. Oppholdstid pr. barn må være 10 timer pr. uke eller mer, utenom den obligatoriske skoledagen.

SØKNAD, SAKSGANG OG UTBETALING AV STATSTILSKUDD

Skolefritidsordninger organisert av foreldre eller andre private tildeles statstilskudd på lik linje med kommunale tiltak. Den enkelte kommune står som søker av statstilskudd til **alle** skolefritidsordninger i kommunen.

a) Bare tiltak som fyller vilkårene i rundskrivets pkt. 2, er berettiget tilskudd. Kommunale vedtak om godkjenning av skolefritidsordninger skal sendes skoledirektøren for registrering og kontroll før tiltaket er tilskuddsberettiget.

b) Kommunen sender en samlet søknad om statstilskudd til skoledirektøren hvert halvår. For utbetaling av statstilskudd nytter den enkelte kommune eget samleskjema (vedlegg 2 til rundskriv F-16-91).

Opplysninger som er gitt om den enkelte skolefritidsordning som grunnlag for utbetaling av statstilskudd, må kunne dokumenteres på anmodning fra skoledirektøren eller Riksrevisjonen. Dersom et skolefritidstiltak ikke drives etter reglene for tildeling av statstilskudd nevnt i pkt. 2 foran, stanses utbetalingen av statstilskuddet. Revisjonsrapport for utbetalte statstilskudd for 1991 sendes skoledirektøren innen 15.3.1992. Eget rapportskjema vil bli sendt kommunen senere.

SKOLEDIREKTØRENES OPPGAVER

Skoledirektørembetene har ansvar for praktisk saksbehandling av tilskuddsordningen for skolefritidstilbud og utbetaling av statstilskudd etter fullmakt fra departementet. Skoledirektør-embetene vil dessuten ta seg av det praktiske informasjonsarbeidet overfor kommunene og ellers andre som arbeider med skolefritidsordninger.

Skoledirektørene vil også sammen med andre instanser på fylkesplanet (fylkesmennene, pedagogiske høgskoler m.v.) kunne tilrettelegge og koordinere regional informasjon om skolefritidsordninger.

Gjennom ulike regionale samarbeidstiltak, vil skoledirektøren koordinere etterutdanningstilbud for lokalt arbeid med skolefritidsordninger (heldagsskoletilbud). Planlegging av skolefritids-ordninger vil bl a bli et tema innen lederopplæringen.

FELLESSEKRETARIATET FOR SKOLEFRITIDSORDNINGER

Gjennom Fellessekretariatet for skolefritidsordninger samarbeider Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet med Barne- og familiedepartementet og andre departement og sentrale instanser om ulike praktiske oppgaver. Sekretariatet vil i sitt arbeid vektlegge utprøving av forskjellige tiltaksformer i ulike kommuner og erfaringsformidling fra lokalt utviklingsarbeid.

I løpet av våren vil det bli utarbeidet publikasjoner med beskrivelser og erfaringer fra kommuner som har arbeidet med forskjellige modeller for tiltak for barn på dagtid. Publikasjonene vil bli distribuert gjennom skoledirektørembetene og Statens trykksakekspedisjon. Publikasjonsoversikter blir sendt kommunene med det første.

Med hilsen

Tor Holtan-Hartwig e.f
underdirektør

Johs. Wike
prosjektleder

IDÉDUGNADEN "BARN I NATUR" - om bruk av naturmiljøet i skoler og barnehager

Tid: Onsdag 17. april 1991 kl. 10.00 - 18.00
Sted: Vika Atrium Hotel, Munkedamsvn. 45, Oslo
Arrangør: Direktoratet for naturforvaltning (DN) i samarbeid med Volda lærarhøgskule

BAKGRUNN FOR SEMINARET

Muligheten for barn til å oppsøke natur på egen hånd eller i forbindelse med barnehage- og skolesituasjon har mye å si for barnas egenutvikling, og for å fremme naturinteresse og miljøansvar. Naturen byr på både spenning og utfordring, og gjennom friluftsliv og naturopplevelse kan barnas grunnleggende behov for kunnskap, bevegelse og fellesskap bli tilfredsstilt.

DN ser innsats mot barn og unge som et viktig arbeidsfelt og ønsker i samarbeid med aktuelle departementer å stimulere til utviklingsarbeid rettet mot barnehage, skole og skolefritidsordning som tar sikte på å fremme opplevelse i, kunnskap om og holdninger til natur. Det finnes allerede en god del erfaring som er verdt å bygge videre på:

- Volda lærarhøgskule har tidligere vært engasjert i et prosjekt for å fremme bevisst bruk av natur i det pedagogiske arbeidet. Prosjektet resulterte bl.a. i boka "Naturleikeplassen" og videoen "Barneskogen" finansiert av Barne- og familiedepartementet.

- Prosjektet "Miljøbevisste barn" i regi av Miljøpakke Grenland, har med støtte fra Miljøverndepartementet og Barne- og familiedepartementet gjennomført miljølæreprosjekt i 6 barnehager i Grenland. Formålet har vært å bevisstgjøre barn i miljøvern-sammenheng. Et lignende prosjekt er under utvikling i Nordland.

- I Sverige står organisasjonen Friluftsfrämjandet bak et nettverk av "I Ur och Skur"-barnehager, hvor kontakt med naturen gjennom allsidige uteaktiviteter i all slags vær blir vektlagt.

- I flere MIK-kommuner er det gjennomført prosjekt hvor man gjennom fokusering på naturgrunnlag og kulturhistoriske element i nærmiljø, bidrar til å gi barn stedsidentitet og økt forståelse for samspill i naturen.

FORMÅL MED SEMINARET

Gjennom seminaret ønsker vi å presentere enkelte prosjekt hvor miljøbevissthet, aktivt uteliv, bruk og bevaring av naturområder i barnehagenes/skolenes nærmiljø står sentralt. Formålet er å knytte kontakt mellom ulike miljø som arbeider med temaet barn/natur/ friluftsliv med tanke på utveksling av erfaringer og videreutvkling av feltet.

Seminaret vil ha form av en idésamling der man gjennom innlegg og gruppediskusjoner prøver å utvikle strategier for videre satsing. Invitasjon til seminaret går derfor til utvalgte ressursmiljøer innenfor offentlige etater, høgskoler, barnehager og organisasjoner. Antall deltakere er satt til 25.

PROGRAM

10.00 - 10.10	Innledning v/Berit Forbord Moen, DN
10.10 - 10.30	Offentlig satsing på miljø-barnehager v/ Grete Randsborg Jenseg BFD
10.30 - 10.50	Skolefritidsordning - barn i bomberom? v/ Johs. Wike KUF
10.50 - 11.00	Plenum: Offentlige myndigheters rolle mht. barn og natur
11.00 - 11.15	Te & kaffe
11.15 - 12.30	Presentasjon av prosjektene - "Naturleikeplassen" v/ Jorunn Braute og Christofer Bang - "Miljøbevisste barn" i Grenland v/ Marit Gravklev
12.30 - 13.00	Åpent for diskusjon
13.00 - 14.00	Lunsj
14.00 - 14.30	"I ur och skur"-barnehager v/ Ylva Johansson, Friluftsfrämjandet
14.30 - 15.15	Åpent for korte innslag (max.10 min) med presentasjon av prosjekt/ materiale/ idéer/ erfaringer fra ulike miljø - Barnehageforeninga "I Vêr og Vind" v/Berit Koen - Barnehageprosjektet "Vatnet i Lom" v/ Unn Tove Onsum Berg - Opplevelse i sentrum v/ Ellen Holst Buaas - Nasjonal barnemesse - Barndom i Norge v/ Hanne Wilhjelm, MD
15.15 - 15.30	Kaffe & te
15.30 - 17.00	Gruppedrøfting
17.00 - 18.00	Plenum - Oppsummering

DELTAKERLISTE IDÉDUGNAD

Grete Randsborg Jenseg	*Barne- og familiedepartementet (BFD), barnehageavdelingen* *Boks 8036 Dep., 0030 Oslo 1*
Johs. Wike	*Kirke-, utdannings- og forskningsdep. (KUF),* *grunnskoleavd. Boks 8119 Dep., 0032 Oslo 1*
Hanne Wilhjelm	*Miljøverndepartementet, planavd.* *Boks 8013 Dep., 0030 Oslo 1*
Sigrid Egeland Askerud	*Miljøverndepartementet, planavd.* *Boks 8013 Dep., 0030 Oslo 1. Tlf. 02-34 58 47*
Taina Jaatinen	*Miljøverndepartementet, info.avd.* *Boks 8013 Dep., 0030 Oslo 1. Tlf. 02-34 57 18*
Berit Forbord Moen	*Direktoratet for naturforvaltning, friluftslivsavd.* *Tungasletta 2, 7004 Trondheim. Tlf. 07-58 05 96*
Mari-Lise Sjong	*Direktoratet for naturforvaltning, friluftslivsavd.* *Tungasletta 2, 7004 Trondheim. Tlf. 07-58 06 08*
Endre Persen	*Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, miljøvernavdelingen* *Statens hus, 7005 Trondheim. Tlf. 07-94 92 51*
Marit Gravklev	*Fylkesmannen i Telemark, miljøvernavdelingen* *Boks 287, 3701 Skien. Tlf. 03-52 70 20*
Anne Britt Leifseth	*Fylkesmannen i Nordland, miljøvernavdelingen* *Statens hus, Molovn. 10, 8000 Bodø. Tlf. 081-31 500 (570)*
Grete Gansmo	*Fylkesmannen i Nordland, familie- og sosialavd.* *Statens hus, Molovn. 10, 8000 Bodø. Tlf. 081-31 500 (540)*
Knut Fossum	*Nordland fylkeskommune, Kultur- og fritidsavd.* *Fylkeshuset, 8000 Bodø. Tlf. 081-31 223/31 214*
Jorunn Braute	*Volda lærarhøgskule* *6100 Volda*
Christofer Bang	*Volda lærarhøgskule* *6100 Volda*
Ellen Holst Buaas	*Dr. Mauds Minne Høgskole for førskolelærerutdanning* *Th. Owesensgt. 18, 7044 Trondheim. Tlf.*
Helga Selnes	*Forum for Miljølære* *Postboks 5541, 9022 Krokelvdal. Tlf. 083-30 808*
Stein Rudaa	*Forum for miljølære/Norsk Leirskoleforening* *Postboks 213, 8430 Myre. Tlf. 088-33 101*

Tore Skedsmo	*Friluftslivets fellesorganisasjon* *Boks 26, 1364 Hvalstad*
Ylva Johansson	*Friluftsfrämjandet* *Box 708, 101 30 Stockholm. Tlf. 095-46-8-23 43 50*
Anne Mari Aamelfot	*Den Norske Turistforening* *Postboks 1963 Vika, 0125 Oslo 1. Tlf. 02-83 25 50*
Dag Urdal	*Norske 4H* *Postboks 113, 2013 Skjetten. Tlf. 06-84 50 00*
Ole John Sæther	*Sør-Trøndelag 4H* *Vestre Rosten 85, 7075 Tiller. Tlf. 07-88 00 20*
Espen Farstad	*Norges Jeger- og Fiskerforbund* *Postboks 94, 1364 Hvalstad. Tlf. 02-78 38 60*
Steinar Walberg	*Oslo og omland friluftsråd* *Riflegt. 13, 0470 Oslo. Tlf. 02-*
Lars Eivind Bjørnstad	*Norges Velforbund* *Tøyengt. 26, 0190 Oslo 1. Tlf. 02-67 43 70*
Berit Koen	*Hjellbakkane barnehage* *Gamletufta 3, 6100 Volda. Tlf. 070-78 4 68/77 704 (p.)*
Unn Tove Onsum Berg	*Loar Barnehage* *2686 Lom. Tlf. 062-11 555*
Wenche M. Nygaard	*Hegdehaugen barnehage* *Prof. Dahlsgt. 36, 0260 Oslo 2. Tlf. 02-44 44 42*
Anne Kirsti Larssen	*Bikuben barnehage* *Vestvågøy kommune, 8372 Gravdal. Tlf. 088-80 593/80 690*

FRAFALL

Rune Bergstrøm	*Fylkesmannen i Telemark, miljøvernavdelingen* *Boks 287, 3701 Skien*
Miriam Estdahl	*Trudvanglia barnehage* *Prof. Dahls gt 36, 0260 Oslo 2*

VELKOMMEN TIL VOLDA OG KURSET

"BARN I NATUR - HVORDAN STIMULERE TIL AKTIVITET OG OPPLEVELSE?"

VOLDA 4-6 SEPTEMBER 1991

ONSDAG 04. SEPTEMBER

Kl. 1200: INNKVARTERING v/Volda Turisthotell.
Kl. 1300: OPNING med enkel servering på Volda lærarhogskule.
Kl. 1400: Bruk av nærmiljøet/naturressurser. Praktisk arbeid, også med barn.
Ansvarlige: Christoffer Bang, Knut Barlaup og Jorunn Nyhus Braute - VLH.
Kl. 1800: Samling i skogen.
Ansvarlige: Lærere ved VLH og repr. fra Det norske skogselskap.

TORSDAG 05. SEPTEMBER

Kl. 0730: Frokost
Kl. 0900: "Visa og lära ut naturmetodik för barn utomhus" Opplegg med barn.
Ansvarlige: Friluftsfrämjandet, Stockholm.
Kl. 1230: Måltid i friluft.
Kl. 1400: Opplegg ved vann.
Ansvarlig: Christoffer Bang.
Kl. 1800: Avreise til Standalhytta.
Kl. 1900: Middag.
Kl. 2030: Samling med drøfting av opplegg og metodikk i forbindelse med emnet "Barn i natur".

FREDAG 06. SEPTEMBER

Kl. 0800: Frokost.
Kl. 0900: Opplegg ute.
Ansvarlige: Friluftsfrämjandet og VLH.
Kl. 1400: Oppsummering.
Kl. 1500: Avreise til Volda. (Ankomst ca. kl. 15401
Kl. 1600: KURSET "BARN I NATUR" ER AVSLUTTET.

KOSTNADER:
Kursavgift kr 500,-
Utlegg til felles måltid og transport under kurset, ca. kr 300,
Overnatting på Volda Turisthotell - enkeltrom m/frokost kr 450,-, dobbeltrom kr 340,-
Overnatting på STANDALHYTTA kr 100,-

DET KAN BLI GITT REISESTØTTE ETTER NÆRMERE AVTALE.

Overnatting på Volda Turisthotell betales av den enkelte kursdeltager, mens resten av kostnadene blir innkrevd av kursledelsen under kurset.

Vi arrangerer en fjelltur i Sunnmørsalpene, nærmere bestemt MOLLADALEN, lørdag den 07. september. Dette området ligger mellom Volda og Ålesund.

NOKRE DAGAR I SEPTEMBER - SPREIDDE INNTRYKK FRÅ KURSET "BARN I NATUR"

Kjersti Moltubakk, Direktoratet for naturforvaltning

Tre dagar i september. Regntunge skyer med eit og anna solgløtt innimellom. I skogen mellom regnvåte tre. Dropar av lys. Lukt av mold. Langs bekken, ved vatnet. Det raslar i sivet, og surklar i våte sko. Lærarar, førskolelærerarar og representantar frå friluftslivsorganisasjonar er på kurs. Med gul sydvest. Vi skal hente kunnskap og inspirasjon til arbeid med barn i natur. Få nye tankar om naturglede og naturformidling, verdien av leik og rørsle i natur. I natur.

OPPLEVE - OPPDAGE

Vi er ute heile tida. Volda lærarhøgskule har invitert til kurset og tek oss med på oppdagingsferd til natur i nærmiljø og seinare opp under høge Sunnmørsfjell på Standalhytta. Under granene i skumringa vert fjøslyktene tent, og tanken kan koble av frå dagleg mas. I skogen lagar Jorunn suppe til oss. I tillegg er tre svenske damer frå organisasjonen "Friluftsfrämjandet" med som kursleiarar. Med dyktig hand får dei oss med på leiken. Syner oss ein innfallsport til naturoppleving gjennom ein enkel, men svært så gjennomtenkt naturpedagogikk. Og frys vi får vi ta ein klappesong.

Om det börjar regna kan man klappa händerna.
Klappa, klappa händerna. Det är väldigt bra.
Varför ska man göra så?
Slutar det att regna då?
Det vet inte jag. Men händerna mår bra, Hej!

I tillegg til rim og regler, har svenskane óg teke med seg "Skogsmulle", eit lite skogtroll som elskar alt levande og er ven med alle planter og dyr. Mulle dukker opp i ei samlingsstund i skogen for å fortelje eventyr. Han snakkar litt rart. Det er sikkert fordi han er svensk. Eg veit ikkje heilt om han høyrer heime i norske skogar. Men det er fint å ha besøk. Lære om Mulleskolane sin metodikk.

Kurset rommer både leik og læring. Medan nokre dreg avgarde på insektjakt, får andre ei første innføring i matsopp. Utstyrt med heimelaga insektfeller, luper, håv og soppkorg går vi på leiting. Sjå kva eg fann! Det vert soppstuing til middagen på Stanadalhytta siste kurskvelden. Risker, kremler og kva dei no heiter, og ein og annan kantarell.

SANSING

Ute i skogen. Med opne sansar lar vi oss fange inn. Ei gruppe skal bruke luktesansen. Snusar avgarde. Ei anna skal sjå. Fargar, former, detaljar og heilskap. Ei gruppe skal lytte. Etter bruset frå bekken, suset i trea, ein kvist som brekk, det raslar i lauv, ein fugl flyg avstad. Lytte etter stilla. Ei gruppe smaker. Surt, søtt, bittert. Alt smaker, men ikkje like godt. Vi samlar ihop. Etterpå lagar vi utstilling

eller framføring av det vi har opplevd. Dei som skulle bruke følesansen har gøymt tinga sine under eit klede. Vi stikk hendene under og kjenner etter.

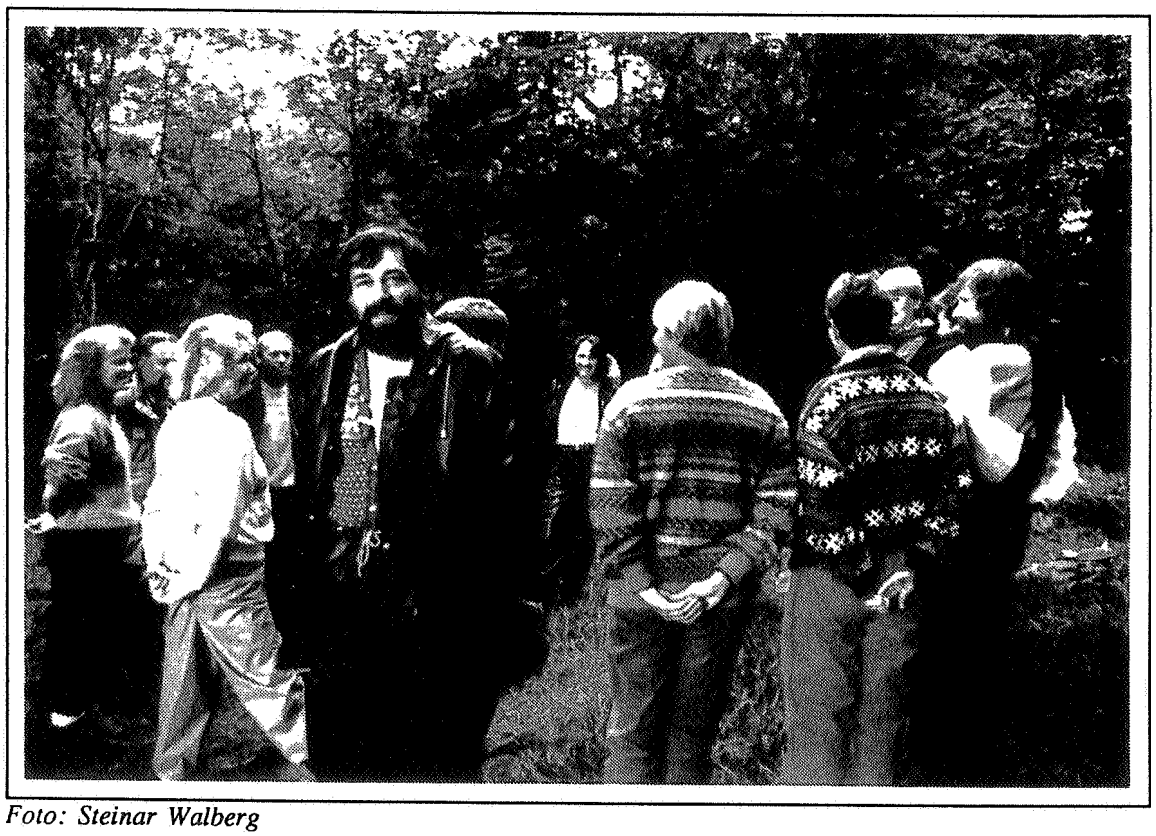

Foto: Steinar Walberg

Ei annan leik. Hendene bak på ryggen, og du får ein hemmeleg skatt. Kva er det? Korleis kjennest det når du berre ser med fingrane og ikkje med augene? Mjukt, hardt, langt, rundt, vått, kantete? Adjektiva strøymer på, og fingrane kjenner varleg ein gong til. Sansane vert skjerpa og ordforrådet utvikla.

Naturen er ideell når det gjeld språktrening får vi høyre. Og vi som trudde at det var mest for moro skuld ein var ute. For å få frisk luft, sunn sjel og sterk kropp. Det også sjølsagt. Ein kjem ikkje til topps i klatretreet om ein ikkje har utvikla ein viss motorikk og konsetrasjonsevne. Mot trengst også, og sjølvtilliten veks etter å ha klart balansegangen på stokk.

Men tilbake til språket. Finn to steinar. Ein stor og ein liten. Kva er eigentleg stort? Og kva er lite? Kjem ikkje det an på kva ein samanliknar med? Vi legg alle saman på ein stor duk på marka og sorterer etter storleik. Kven er størst og minst? Kva form har dei? Runde eller kvasse kantar? Kva for fargar? Lage lyd med stein. To små mot kvarandre kan knapt høyrast. To store mot kvarandre dannar bass-stemma. Så syng vi. Med steinane til instrument. Seinare får vi ein taustump. Kva er like langt som tauet? Vi måler opp kvistar og gjerdestolpar. Finn lengde og breidde. Så legg vi tauet på bakken i ein ring. Tel opp kor mange ulike planteslag vi finn i ringen, og ser på dei gjennom lupe. Har du sett noko så vakkert som denne røss-lyngblomen?

UNDRING

Naturen sin uendelege variasjonsrikdom er kjelde til mangt eit spørsmål. Kvifor veks det sopp på kulorten? Kven har ete opp blada på rogna? Småkrypa i vatnet, - kva gjer dei der? Så mange spørsmål. Og kven veit svara om ikkje naturen sjølv? Det er mykje å undre seg over, og sjølv ein biolog finn glede i å intervjue treet. Spørje:

- Korleis kom du hit?
- Korleis har du det?
- Har du nokre vener her?
- Enn framtida di, - kva trur du kjem til å hende med deg?

Finne ut at skog er meir enn tre - her er myldrande liv i underskogen, og i bladverket finst insekt og reirkassa til meisen Espen (var det ikkje det han heitte?). Prøve å finne ut om kven som kan halde til i denne skogen, og kvarhelst dei finn hus og mat.

Foto: Steinar Walberg

REFLEKSJONAR

Vi tek oss tid til nokre refleksjonar i peisestova på Standalhytta. Kva har vi lært av kurset? Kva har vi å lære av svenskane? Kva gjer vi no? DN har i sin handligsplan "Friluftsliv mot år 2000" framheva "Barn i natur" som eit prioritert tiltak. Førebels er det gitt økonomisk tilskott til prosjektet "Naturleikeplassen" i regi av Volda lærarhøgskule og prosjektet "Friluftsliv fra barnsben av" i regi av Fylkesmannen si miljøvernavdeling i Nordland. I tillegg er det gitt støtte til utviklingsarbeid i regi av Friluftslivets fellesorganisasjon (FRIFO). Kva gjer vi for å utvikle dette arbeidet vidare?

Punkta nedanfor er dels moment frå diskusjonen på Standalhytta, og dels kommentarar vi har fått inn i etterkant av kurset.

- **Innhald i kurset**
- Kurset vert framheva som både interessant og lærerikt, med ideer til nytenking, men det var savna tid til meir diskusjon under sjølve kurset.
- Svært positivt at kurset gjekk føre seg utandørs, og at ein sjølv fekk prøvd ut metodane i praksis. Også fint å ha ungar med under delar av kurset.
- Friluftsfrämjandet blei rost for å ha gitt ei fantastisk oppleving av glede og vitalitet som burde vere til inspirasjon for alle og einkvar.
- Sjølve pedagogikken som lærarhøgskulen og Friluftsfrämjandet presenterer vert oppfatta å vere noko forskjellig. Medan lærerhøgskulen sine innslag i kurset har vore prega av å utnytte ungane si nyfikne for å skape kunnskap og derigjennom naturglede, blir Friluftsfrämjandet sine aktivitetar prega av at ein gjennom leik lærer barn å bli glade i naturen, og der lærdom kjem meir som ein bieffekt. Forskjellen kan gå på korvidt ein nyttar friluftslivet instrumentalt, dvs. som eit **middel** for å oppnå utanforliggande resultat som helse, kunnskap, naturforståing, haldningar til miljøvern m.m., eller om ein ser på friluftslivet som **målet**, som noko ein driv fordi det er godt, triveleg, positivt osb.
- Frå VLHS vert det replisert at innslaga var lagt opp til å vere forskjellige, nett for å syne ulike tilnærmingsmåtar.

- **Samansetning av deltakarar**
- Blandinga av folk frå ulike miljø (skule, barnehage, organisasjonar) har synt seg å vere fruktbar, sjølv om det i løpet av kurset kanskje har vore litt lite tid til drøfting og utveksling av erfaringar mellom dei ulike miljøa. Det har likevel vorte knytt nokre kontaktar med tanke på vidare samarbeid mellom barnehage og organisasjonar.
- Det vert óg rekna som positivt at FRIFO sine organisasjonar blir kjent med kvarandre.
- Det vert klart framheva at det trengst ein dialog mellom organisasjonar og pedagogiske miljø, - vi har mykje å bidra med overfor kvarandre. Pedagogane sit inne med fagkunnskap om barn si fysiske, motoriske og sosiale utvikling og har dei pedagogiske grunngjevingane for **kvifor** arbeide med barn i natur, medan organisasjonane har lang røynsle med **korleis** ein kan organisere uteaktivitet for barn.

- **Kva kan skolen gjere?**
- Innhaldet i kurset har stor overføringsverdi til skolen
- Skolen må bli mykje flinkare til å ta i bruk nærmiljø i undervisninga. Naturen gir høve til tverrfagleg undervisning - ikkje berre biologi.
- Det er ønskeleg å spreie idéane innan naturpedagogikken til heile lærarkollegiet, slik at ein ikkje er avhengig av nokre få ildsjeler
- Skolen sin tankegang prega av å kome frå A til B mest rasjonelt og effektivt. Lite tid til undring og oppleving undervegs. Må det til ei haldningsendring?
- Det er viktig å utvikle skulefritidsordninga - må også omfatte uteaktivitet!

- **Kva med barnehagane?**
- Kurset har vore positivt med tanke på å gje inspirasjon til vidara arbeid
- Det har vorte knytt kontaktar mellom barnehagar i Oslo-området, og mellom barnehagar og organisasjonar
- Det trengst å arbeide med vaksenhaldningane i barnehagen, - ofte sett på som vanskeleg å få til uteaktivitet i nærområde.
- Ei utfordring å la arbeidet med barn og natur også gjelde barn under 3 år.

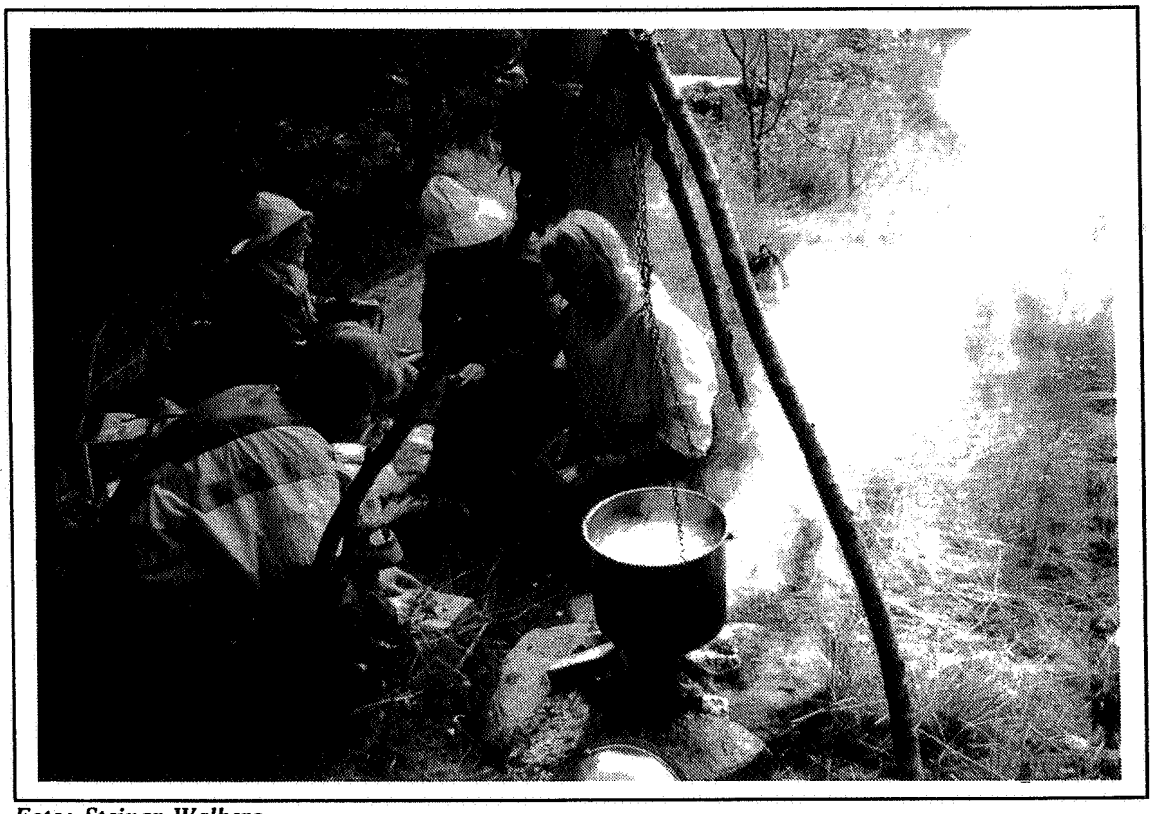

Foto: Steinar Walberg

- Barnehagane som har vore på kurset vil vere aktive medspelarar i prosjektet med oppfølging frå Volda lærarhøgskule

- **Organisasjonane si rolle**
- Det vert sett som viktig å starte ein debatt om kva slags aktivitet ein skal tilby dei ulike aldersgrupper. Det er ikkje opplagt at barn skal "organiseras" i førskolealder. Kan hende vil organisasjonane si oppgåve på dette alderstrinnet vere å tilby aktivitetsdagar o.a. for heile familier.
- Det vert sett som naudsynt å ta ein grunnleggande diskusjon om kva som er overordna mål og evnt. delmål for dei ulike aktørane.
- Også behov for å diskutere balansegangen mellom sentral styring og koordinering kontra at kvar aktør må ha fridom til å utvikle "sin del". Dette gjeld også rolle-delinga mellom FRIFO sentralt og medlemsorganisasjonane.
- Ein må snarast ta stilling til om ein skal ha ei norsk utgåve av "Mulle" som felles samlande symbol for satsing på barn og friluftsliv. (Aktuelt med lansering i samband med friluftslivet sitt år i 1993?)

Oppfølging frå FRIFO:

- Innafor FRIFO kan arbeidet delast i to retningar. Den eine i arbeid mot barnehagar der ein kan utvikle opplegg til bruk i barnehagen av barnehagen sine eigne tilsette, evt. innhente hjelp frå organisasjonane. Det er nedsett ei arbeidsgruppe, som følger opp dette arbeidsområdet.
- Den andre retninga er å utvikle tilbod til barn på fritid i regi av organisasjonane. I dette arbeidet kan ein ta utgangspunkt i Friluftsfrämjandet sin pedagogikk/ metodikk og tilpasse denne til norske tilhøve. Friluftslivsorganisasjonane bør kunne bruke felles materiell og kanskje eit felles symbol, og det bør stimulerast til samarbeid mellom organisasjonane. FRIFO sine organisasjonar bør kunne utfylle kvarandre innafor dette arbeidet.

- FRIFO bør også kunne tilby medlemsorganisasjonane leiaropplæring i Friluftsfrämjandet sin regi. Dette må bli tilrettelagt for norske forhold.
- FRIFO har i styremøte 15.10.91 vedteke at FRIFO tek kontakt med Friluftsfrämjandet for å få til ein samarbeidsavtale mellom dei to organisasjonane.

Oppfølging frå FL:
- For friluftsråda vil neppe aktivitetsdelen bli noko sentralt arbeidsfelt. Nokre friluftsråd har sett igang forsøksprosjekt som supplement til tradisjonell aktivitet. Dette vil truleg kunne utviklast vidare, kanskje i samarbeid med friluftslivsorganisasjonane.
- Friluftsråda si hovudutfordring vil ligge i å legge til rette for at dei områda dei forvaltar kan bli tekne i bruk i større grad til friluftslivsaktivitet for barn, og prioritere omsyn til barn sterkare når område skal sikrast og tilretteleggast.
- FL si oppgåve vil vere å halde friluftsråda orientert om utvikling på feltet, og stimulere til at friluftsråda tar del i utvikling av tilbod til barn aleine eller i samarbeid med barnehagar, skolar eller friluftslivsorganisasjonar.

8 Møre-Nytt 5. sept. 1991

Volda Lærarhøgskule

Pilotprosjekt om barn og natur

Volda lærarhøgskule er med på eit pilotprosjekt som har barn i naturen som tema. Prosjektet tek sikte på å skape eit samarbeid mellom skule, barnehage og frivillige organisasjonar for å lære barn til å oppleve og bruke naturen. Med på det tre-årige prosjektet er Direktoratet for Naturforvaltning, Volda Lærarhøgskule og Fellesorganisasjonen for friluftsliv (FRIFO).

Onsdag starta eit tre dagars kurs på lærarhøgskulen med deltakarar frå skule, barnehage og ulike frivillige organisasjonar frå heile landet. Kurset gjev ein presentasjon av ulike opplegg for å få barn ut i naturen, der alt i frå insektfanging til naturopplevingar på Standaleidet er med.

I alt 27 deltakarar er med på kurset. I tillegg til skular og barnehagar, er organisasjonar som Skiforeningen, Den norske turistforening, Norges Speiderforbund og 4H med. Kursleiarar er Jorunn Braute og Kristoffer Bang ved lærarhøgskulen.

— Det er Direktoratet for Naturforvaltninga som har teke initiativet til prosjektet. Vi var på eit seminar i Oslo i vår, og dert vart vi samde om å kome i gang med første kurset i Volda no i haust, fortel Braute.

Med på kurset er også deltakarar frå organisasjonen Friluftsfremjande i Sverige. Der har det vore i gang med eit opplegg for barn i natur i tilknyting til frivillige organisasjonar. Medan ein t.d. ved Volda lærarhøgskule har utvikla kompetanse når det gjeld barn og natur i skuleverket.

— Og det er denne samanknytinga vi håper skal gje resultat, og som er så unikt ved prosjektet. Vi vil prøve å få desse ulike instansane til å samarbeide med å få barn ut i naturen for å oppleve ting. Dei skal verte i glade i naturen, og lære seg å kjenne han igjen, seier Braute, i erkjenning av at urbaniseringa av samfunnet på mange måtar har framangjort naturen for barn.

Kristoffer Bang og Jorunn Braute ved Volda lærarhøgskule er kursleiarar i samarbeidsprosjektet «Barn i natur» skuleverk og frivillige organisasjonar held i Volda denne veka.

Onsdag reiste kursdeltakarane på «Barn i natur» ut på insektjakt, og med seg hadde dei barn frå Volda.

DELTAKARLISTE FOR KURSET

Per Bjørn Ellingseter, Daugstad skule, Vestnes

Eiulf Weiberg Olsen, Helland skule, Vestnes

Inger Johanne Berg, Skodje barnehage, Skodje

Karin Glomset, Skodje barnehage, Skodje

Anne Mari Åmelfot, Den Norske Turistforening

Morten Dåsnes, Friluftsrådenes landsforbund, Hvalstad

Stein Løvold, FRIFO, Oslo

Ingunn Fjørtoft, Telemark distriktshøgskole, Bø i Telemark

Gunnar Båsen, Buskerud 4-H

Bente Meisingset, Skiforeningen, Oslo

Grete Stormoen, KFUK-speidere, Kråkstad

Rønnaug Julseth, KFUK-speidere, Vatne

Gjermund Stormoen, Norges Speiderforbund, Kråkstad

Tore Skedsmo, Friluftslivets Fellesorganisasjon (FRIFO), Asker

Lars Eivind Bjørnstad, Norges Velforbund/Oslo Lillomark krets av Norges Speiderforbund

Nina Getz Skogly barnehage Oslo

Line Fagerland, Skogly barnehage, Oslo

Anne Møller, Skogly barnehage, Oslo

Monica Eskedal, Skogly barnehage, Oslo

Marit Julsrud, Hegdehaugen barnehage

Heidi Engblom, Hegdehaugen barnehage

Steinar Walberg, Oslo og Omland friluftsråd, Oslo

Kristin Synnøve Dahl, Follese skole, Askøy

Eivind Høydal, Amdal skule, Ørsta

Tove Thorsen , FRIFO, Asker

Kjersti Moltubakk, Direktoratet for naturforvaltning

Al Karin Digernes, Midøy skule, Midsund

DELPROSJEKTER INNEN "BARN I NATUR", IGANGSATT 1991.

Kjersti Moltubakk, Direktoratet for naturforvaltning

UTVIKLINGSARBEID I REGI AV FRILUFTSLIVETS FELLESORGANISASJON (FRIFO).

Med støtte fra DN vil friluftslivsorganisasjonene utvikle tilbud mot småbarn, og stimulere til økt uteaktivitet i barnehager og skolefritidsordning. Hovedvekten legges på skolering av ledere og utprøving av lokale tilbud. FRIFO har nedsatt en prosjektgruppe som skal utvikle arbeidt innen to felt:

- legge grunnlag for økt kontakt og samarbeid mellom organisasjonene og barnehager/skoler (aldersgruppen 4-10 år)
- legge forholdene til rette for å gi organisasjonene praktiske muligheter til å innføre Friluftsfrämjandets metode og materiell i FRIFOs organisasjoner

Tiltak 1991:
- Seminar for FRIFOs medlemsorganisasjoner 16.april hvor det ble etablert kontakt med Friluftsfrämjandet
- Forberedelse og deltakelse på seminaret "Barn i natur" i Volda 4-6.sept.
- Deltakelse med utstilling på den nasjonale messa "Barndom i Norge" InfoRama-senteret Sandvika 17-20.sept.
- Møte i Stockholm med Friluftsfrämjandet
- Forprosjekt NJFF Sportsfiskeprosjekt, utvikling av aktiviteter for barnehager
- Utviklet synopsis for norsk/svensk barne-TV, Sportsfiske for barn

Planlagt oppfølging 1992:
- Ansettelse av prosjektleder 1/2 stilling for å drive fram utviklingsarbeidet, og gi veiledning til organisasjonene
- Utvikle kurs- og opplæringstilbud for medlemsorganisasjonene
- Oversetting og bearbeiding av Friluftsfrämjandets materiell

"FRILUFTSLIV FRA BARNSBEN AV" (Fylkesmannen i Nordland)

Prosjektet har som mål å tilrettelegge for økt natur- og friluftsopplevelse for barn under skolealder, og vil gjennomføre utviklingsarbeid innen 5 barnehager i fylket.

Tiltak 1991:
- Utarbeiding av informasjonsstand og brosjyre om prosjektet
- Deltakelse på barnemessa "Barndom i Norge" 17-20.sept. med presentasjon av prosjektet
- Seminar for personalet i prosjektbarnehagene blir gjennomført første uke i desember
- Innkjøp av bøker og materiell til barnehagene

Planlagt oppfølging 1992:
- Ansettelse av prosjektleder 1/2 stilling
- Utvikling av kurs- og opplæringstilbud til barnehagepersonalet
- Innkjøp av materiell og utstyr for uteliv i barnehagene
- Gjennomføre forsøksvirksomhet i barnehagene

"NATURLEIKEPLASSEN" (Volda Lærarhøgskole)

Prosjektet bygger på tidligere utviklingsarbeid ved Hjellebakkane barnehage i Volda, og tar sikte på å utvikle arbeidsmåter og materiell som kan få barnehager og skoler til mer bevisst å bruke naturen på uteområdet og i nærmiljøet i det pedagogiske arbeidet. Det er valgt ut 3 barnehager i Oslo og 3 i Vestfold i forbindelse med prosjektet. Et utvalg av skoler og barnehager i Møre og Romsdal vil bli tilknyttet prosjektet i 1992.

Tiltak 1991:
- Motivasjons- og fagkurs for personalet i prosjektbarnehagene
- Kartlegging av ressursene i naturmiljø og uteområde i nærheten av barnehagen
- Hovedansvar for gjennomføring av seminaret "Barn i natur - hvordan stimulere til aktivitet og opplevelse?" 4-6.sept. i Volda.
- Deltakelse med utstilling på barnemessa

Planlagt oppfølging 1992:
- Fortsatt ressurskartlegging av barnehagenes nærmiljø for å bli klar over hvilke muligheter som ligger i bruk av uteområdene
- Faglig og metodisk oppfølging av prosjektbarnehagene
- Utprøving av ulike metoder og aktiviteter i forhold til barn og natur
- Utprøving av forskjellige organisasjonsformer innen personalet

FRILUFTSLIV I BARNEHAGE OG GRUNNSKOLE (Møreforskning)

FOU-prosjekt, studien søker bl.a. å kartlegge hvordan naturen blir brukt i et utvalg av barnehager og grunnskoler, og vurdere de rammefaktorene som styrer bruk av naturen. Fem barnehager i Møre og Romsdal deltar i prosjektet som vil bli avsluttet i 1992.

BARNEHAGEFORENINGA "I VER OG VIND"
Med utgangspunkt i tidligere utviklingsarbeid har styreren ved Hjellebakkane barnehage i Volda starta opp en barnehageforening tilsvarende den svenske "I Ur och Skur" (Friluftsfrämjandet).

Tiltak 1991:
- Utarbeiding av brosjyre om barnehageforeninga
- Deltakelse med informasjonsstand på barnemessa "Barndom i Norge"

FRILUFTSSKOLE I OSLOMARKA (Oslo og omland friluftsråd)

Målet med prosjektet er å utvikle aktivitetstilbud i forbindelse med skolefritidsordningen som kan øke bruken av Marka som aktivitetsområde for skolene i Oslo.

Tiltak 1991:

- Etablert kontakt med fritidshjemmet ved Vestli skole og utviklet aktivitetstilbud i Marka for elever i 2. og 3. klasse som er innmeldt i skolefritidsordningen. Ulike organisasjoner er trukket med i utforming av tilbudene.

Oversikt over DN-notat

1990

1990-1: Naturveiledning, Referat fra idédugnad 25,-
1990-2: Fagrapport i friluftsliv, Verneplan IV for vassdrag, Sogn og Fjordane fylke 50,-
1990-3: Fagrapport i friluftsliv, Verneplan IV for vassdrag, Møre og Romsdal fylke 50,-
1990-4: Handlingsplan – fisketrapper og sikring av bestander ..... utgått
1990-5: Nytte-kostnadsanalyse av vassdragskalking. En studie i Audna 25,-
1990-6: Fiskeribiologisk undersøkjing i Vegår etter kalking 25,-
1990-7: Handlingsplan for levende genbank 1990–91 25,-
1990-8: Regionale fiskeundersøkjingar i Gjerstadvassdraget 25,-

1991

1991-1: Miljøvernforvaltning og skole. Referat fra seminar 4. okt. 1990 25,-
1991-2: Konsekvensutredninger. Referat fra kurs 26.–29.11.90 50,-
1991-3: Kongsvoll Fjellstue 1975–90 25,-
1991-4: Terrestrisk naturovervåkning, lavkartlegging i Børgefjell 1990 25,-
1991-5: Kultivering i forbindelse med forsuring og kalking Innstilling fra utvalget 30,-
1991-6: Terrestrisk naturovervåkning, lavkartlegging i Solhomfjell 1990 25,-
1991-7: Register over inngrep i verna vassdrag 25,-
1991-8: Terrestrisk naturovervåkning, landsomfattende lavkartlegging på furu 1990 25,-
1991-9: Terrestrisk naturovervåkning, tungmetaller og aluminium i pattedyr og fulg 40,-
1991-10: Vedlegg til rapport om:"Økologisk risiko ved utsetting av genmodifiserte organismer i naturen" 20,-
1991-11: Verneplan IV for vassdrag, Møre og Romsdal fylke 40,-
1991-12: Genetisk populasjonsstruktur for norske torskestammer 25,-
1991-13: Barn i natur. Referat fra idédugnad 17. april 1991 25,-

Skriftlige bestillinger sendes Direktoratet for naturforvaltning ved Karen Kringhaug.

2. Opplag
Pris kr. 25,-

DIREKTORATET FOR NATURFORVALTNING
Tungasletta 2, 7005 Trondheim. Tlf. (07) 58 05 00
TE 002
ISSN 0802-1546

BJÆRUM AS